

ből került ki, amely helyszűke miatt és anyagánál fogva is kikiváncozott az anyamúzeumból. Ez a történelmi magyarázata, hogy a serdülő kis gyűjteménynek az előbbi igazgató univerzális öröket nevelt, olyanokat, aminek ő maga is volt. A múzeum néhány hivatalnokának értenie kellett mindenhez, ötvösséghez, textiliákhoz, kerámiához, bútorthoz, a Kelet művészetéhez stb. Ámde ami akkor a kis gyűjteménynek a kezdet idejének megfelelt, nem felelhet meg a mai nagyobb arányú gyűjteménynek, de főként nem felel meg a mai karkövetelményeinek. Gyermekecípőt nem lehet felnőt lábára húzni. Ezért mindennél, még a gyűjtemény kiegészítésénél is fontosabb szükséglet, hogy a múzeumnak gőzerővel jeles specialistákat neveljünk. Egyetlen ilyenmű intézetünk kerámiai, ötvös-, textil-, bútor- stb. osztályainak élén kell hogy a maga szakmájában különleges képzettségű műtörténész álljon. Hogy ilyeneket képezhessünk, a jelenlegi öröknek módot kell adni — de kötelezni is kell őket arra —, hogy kiki a maga speciális szakmájában kapacitásként ismert tudósok mellett, azok múzeumaiban 1—2 évig szorgalmasan dolgozhasson, idegen múzeumokat, gyűjteményeket tanulmányozzon és tapasztalatairól, munkája eredményeiről évente tudományos folyóiratban beszámoljon. Ahhoz pedig, hogy ezt a programot megvalósíthassuk, hogy évente 2—3 múzeumi ór hosszabb ideig itthoni irodai munkálatoktól mentesíthető legyen, szükséges a múzeum tisztviselőinek szaporítása. Szükséges megfelelő dotáció által a nagyobb szabású tanulmányi kiküldetések rendszeresítése. Végeredményben az állam e megfelelően beruházott kiadással jól jár; csak alapos szakképzettségű ór válik igazán hasznára saját intézete gyűjteményeinek kiegészítésénél, feldolgozásánál; de rendelkezésre állhat a társadalomnak s díszére válhatik a magyar múzeális ügynek és tudománynak. Ha majd minden helyen megfelelő ember áll, nem kell féltelnünk múzeumunk jövőjét, annak holt anyaga eleven életre kel.

Dr. Delmár Emil.

HÁBORÚS VILÁG

POLGÁRI HADIÉREM. A mai nagy demokratikus társadalomalakulatok idején némiképpen ellentmondásnak tűnik fel, hogy a háborús kitüntetések mind felülről érik a harctér hőseit, míg a polgárság elismerésének formái legfeljebb az elesett hős emléket tisztelik meg. Vajon az élő, mindnyájunkért nehéz viaskodásban álló katona nem érdemli-e meg polgártársainak, környezetének látható kitüntetését? A Steindl-céh szakítoit a régi babonával és Telcs Edét, a kiváló plakettművészt

megbízta olyan emlékérem készítésével, melyet a céh minden hadbavonult tagjának és a tagok hadbavonult fiainak át fog nyújtani, hogy a maga testületének elismerését juttassa ezzel kifejezésre. Alpár Ignáctól, az Iparművészeti Társulat alelnökétől származik e szép gondolat és mint maga az indítványtevő kifejtette, ezzel a kezdéssel művészi példát akarnak adni más testületeknek is, hogy hasonló módjával az elismerésnek jutalmazza hadbavonult polgártársaikat. Bár csak Magyarország valamennyi nagyobb társasköre és polgári klubja megragadná a hazafias érzéseknek ez ízléssel és demokratikus gondolattal párosult eszméjét!

MŰVÉSZEK HADISZOLGÁLATAI. A háború mostani stádiumában nemcsak minálunk, de szövetségeseinknél és ellenségeinknél is egyre több és több jel szól amellett, hogy a legfőbb hadvezetőségek a művészeket, építészeket és iparművészeket is ott foglalkoztatják, ahol a háborús célok érdekében a legtöbb energiát fejthetik ki, művészi feladatok teljesítésében. Ami a háború kitörésekor még túlmerész újtásnak tűnt fel, azt a háborús évek tapasztalatai egyre inkább igazolják, nevezetesen, hogy a művészek sajátos tudása oly kincs, melynek teljesítőképességét a fegyveres erő és a frontmögötti szolgálat szervezésében az őt megillető helyen ki nem aknázni, egy eleven erő mellőzését jelentené. Nem is szólva a hadifestokról és szobrászokról, akiknek a történelmi megörökítés munkájában van nagy szerepük, mennyi terület van például a művészi architektúra érvényesítésére a front mögött. A katonai temetők, a hős-emlékek, a sebesült és rokkant katonák telepéinek berendezési munkáiban úgyszólván minden magasabb katonai parancsnokság területén szükség van kellő művészi intelligenciával bíró, munkára képes fiatal erőkre, akár csak az egyéb szolgálatokban képzett technikusokra vagy orvosokra, S hogy itt külső és belső architektúra, magasépités és iparművészeti ágazat közt alig van különbség, mert az arravalóság a döntő s nem az elvégzett iskolánem, azt alig kell mondani. Hogy a szobrász- és plakettművész mit tehet a háború érdekében, azt minálunk is mutatják már Beck Ö. Fülöp, Telcs Ede, Reményi, Berán, Murányi és mások munkái s hogy mennyi teendő várna még rájuk, azt azok a többnyire nagyon is dilettáns éremmunkák bizonyítják, melyek a kitüntetésektől a sapkajelvényekig és a hadsegélyezési plakettekig százával, ezrével feltalálhatók. Vagy kell-e bizonyítani, hogy a grafikus művész tudásában a közönség háborús áldozatkészségének fokozásához mily hatalmas segítőforrások vannak

azoknak a plakátoknak szemlélete után, mely-lyel Budapest utcáit, kirakatait Faragó Géza, Gara Arnold, Moldovány Béla, Bíró Mihály, Barta Ernő pompás könyvművei szinte fel-villanyozták és a jótékony meg hadiköl-csönjegyzés iránt való érdeklődéshez nemes impulzusokat adtak. Alig hihető, hogy a meg-gyöző példák tömegében maga a mai katonai szellem ne látná annak az elvnek diadalmos érvényesülését, hogy minden ember, tehát a művész is, a nagy harcoló szervezetnek ama pontjára való, ahol a hadviselés érdekeit leg-jobbán szolgálhatja.

FESTETT ABLAKOK, MINT HÁBORÚS EMLÉKEK. Münchenben nemrégiben a Kunstverein egyik kiállításán néhány szép festett ablak is került bemutatásra, melyek az ottani híres Zettler-féle üvegfestő-intézet műhelyéből kerültek ki. Ezek az üvegfestmé-nyek többnyire a mostani háború csukaszürke hőseinek áhítatos látomásait, szenvedéseiket és megdicsőülésüket ábrázolták dekoratív el-gondolásban. A mai élet realizmusa nagy-szerű egységbe fonódott bennük a színek harmóniája révén a vallásos tradicionaliz-mus ünnepélyes alakjaival. Köznapjaink hősei a vonalak játéka révén a monumentálisnak határáig nőttek. Ezek a festett ablakok a háború legszebb, legművészebb emlékei közül valók, aránylag nem túlságosan költséges voltak, örök hirdetői lehetnek egy család, egyház vagy község megrendülésének és gyá-szának. Alig van a vallásos kegyeletbe bur-kolt gyászunk ennél dekoratívabb hirdetője.

HÁBORÚS KÉPESLEVELEZŐ-LAPOK. A hadsegélyezésnek nem minden emlék-tárgya született meg az ízlés jegyében. A gyors-ság, a kétszer ad, aki gyorsan ad elve inkább a jótékony-ságnak válik hasznára mint a művészetnek. S mi nem egyszer rámutat-tunk e helyt azokra a háborús furcsasá-gokra, erre a giccsművészetre, amely művé-szietlen balkézrel rongja el azt a jót, amit a jobbal nyújt. De ha már szót emelünk a fer-deségek ellen, kötelességünk arról is meg-emlékezni, ami művészi és a háborús jóté-kony-sági akciók termelnek. S ilyenek azok a képeslevelező-lapok is, melyeket mostanában a budapesti 30. honvédgyalozezred árva- és özvegyalapja javára adott ki az ezred pót-zászlóalja (Budapest, VIII., Baross-utca 62). Különösen két lap érdemel ezek között figyel-met. Az egyik Juszó Béla örökölte meg az ezrednek egy éjjeli támadását, a másikon Novák Sándor mozgalmas képét kapjuk a rancei csatából. Mind a kettő háborús grafi-kánk java terméséhez tartozik és nemcsak igazi jótékony-ságot, hanem igazi művészi csele-

kedetet is gyakorol, aki hús fillérért megvesz és el-elküld egyet ezekből a képeslapokból.

HADIÉKSZEREK. Mint ahogy egész életünk megnyilvánulásán megérzik, úgy kellene megéreződnie az ékszerdivatban is a háborús állapotnak, nem csupán stílszerűség kedvéért, hanem gazdasági okokból is. Az arany, ék-szereink e hagyományos anyaga, egyre na-gyobb ritkasággá s egyúttal egyre fontosabb hadieszközzé válik a győzelem céljaira. Ennél-fogva el kellene tűnnie nemcsak az éksze-részek kirakataiból és fiókjából, de önkéntes felajánlással a pótolható daraboknak még az asszonyok ékszeresdobozából is. Mert balga előítélet az, hogy csak az arany vagy ezüst-ékszer szép, sőt az iparművészeti ötletesség-nek sokkal tágabb tere nyílna más finom anyag megmunkálásán. Mily pompás éksze-reket lehet például elefántcsontból csinálni. Násfákat, melltüket, csafokat, hajtüket finom ajourtechnikával, lágy növényi vagy stilizált figurális formák kihozásával és mily pompás színhatásokat lehet elérni a sárgásfehér anyagba illesztett drágakövek vagy ékkövek egy-egy szemecskéjével, melyet a gyopárok, csillagformák, soklevelű vastag rózsák kely-hébe illesztünk. Egy másik, nem kevésbé ízléses hatásokat kínáló anyag a szaru, melynek fénytelen, sötétsárgája a barnás vagy szürkés tónusba játszik és például sötét aranytopázzal vagy vérvörös ékkövel szinte titokzatos ragyogásra tesz szert. Mint egy csöndes, mély szem, úgy világít ki az ékkő a komoly keretből. A komoly idők komoly hangulatához jobban illenek ezek az ékszerek, amelyeknek terjedését kivált Németországban jól meg lehet figyelni és amelyek az ipar-művészetnek talán a háború után is újabb érvényesülési területet fognak biztosítani.

FRANCIÁK ÉS SZÉKESEGYHÁZAİK. Mióta ez a nagy világháború kitört, a francia lapok folytonosan azt kiáltozzák a világba, hogy a német barbárok mily rettentő dühvel pusztítják az ő gyönyörű műemlékei-keket. A német hadvezetőség ugyan már több-ször mutatott rá, hogy például a reimsi kated-rális pusztulásában mekkora része van a francia hadseregnek, mely az épület tornyait őrhelyekül használta fel, de hogy általában maguk a franciák miként bántak és bánnak agyonsíratott műemlékeikkel békeidőben, arról persze a háborús jelentések nem számolnak be. Pedig e részben igen tanulságos feljeg-yéseket lehet olvasni — maguknál a francia íróknál. Elsősorban Barrès Móríc ez a kiváló író, de elvakult, fanatikus nacionalista az, aki vagy tíz év óta országgyűlési beszédekben és egy sereg cikkben, meg egy tizenhat kiadást

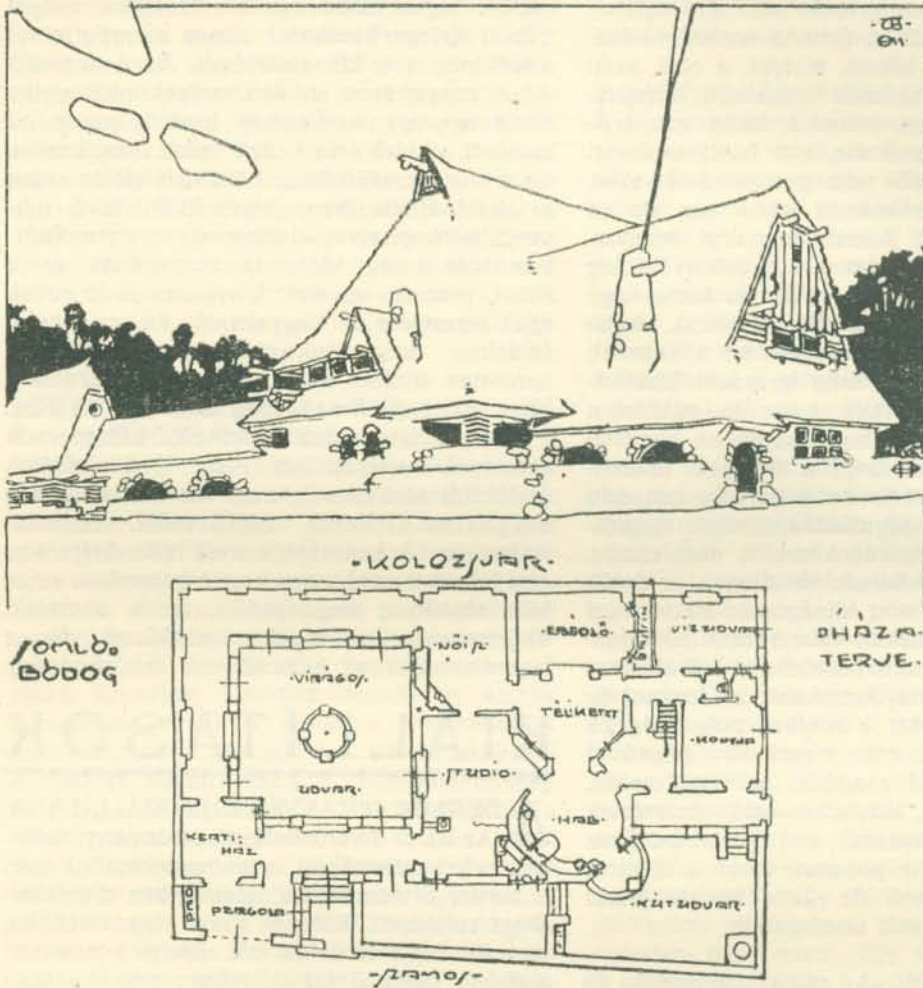
ért könyvben („La grande pitié des églises de France“) rója fel a francia szabadgondolkozó társadalom bűneit, melyek a régi szép székesegyházak kincseit pusztulni engedik. Az állam 1906-ban, mikor a híres szeparációs törvényt megalkotta, azt is kimondotta, hogy a templomokról nem gondoskodik, azok fenntartására a városoknak joguk van, de ez nem kötelességük. Barrès ama régi templomokról, melyeket meglátogatott, szörnyűködve írja le, hogy ahová csak az ember karja vagy botja elér, minden, ami összetörhető, darabokra van zúzva. Nem csoda, ha a katonák a mostani háborúban még kevesebb kímélettel voltak a műemlékek iránt és például a reimsi székesegyház homlokzatának szobrai attól pusztultak el, hogy a tornyok faállványait nem borították be s az oda csapódó bombák tüztől meggyulladva, mindent magukkal rántottak zuhanásukban. S nem csoda, ha a jó példán felbuzdulva maguk a derék francia polgárok sem túlságosan siettek régi művészetük maradványait konzerválni. Sőt ellenkezőleg! St. Quentin bombázása alkalmával megfogadta egy napilapjuknak, a „Journal de Paris“-nak tanácsát a helybeli polgárság és „mentsétek meg, ami menthető“ jelszóval relikviákat vitt el magával a templomból, üvegfestményeket, kelyheket stb., melyeknek most magas árfolyamuk van Párisban. Erre vonatkozólag elég panaszt lehet a francia újságokban olvasni, de — a barbár jeltől mégis a németeknek osztogatják.

KENOTAPHIUM. A német építészek és iparművészek immár évek óta heves vitákat folytatnak az idegen harctereken elesett hősök emlékének megörökítése körül. A viták súlypontja akörül forog, hogy a hősök ligete vagy valamely más forma alkalmasabb-e az idegenben, ismeretlen helyen porladó katona emlékének glorifikálására. És úgy látszik, hiábavaló a kertépítőknél az az érve, hogy a fülgyfa szimbolikus kifejezőerejére, a ligetek hasznos és festői szépségére hivatkoznak, — a német közvélemény nehezen tud a hősligetek kissé monoton emlékszerűségével megbarátkozni. Hindenburg ugyan a hősligeteket tervező bizottsághoz írt szép levélben foglalja a férfias, szép megoldás mellett állást, mely a következő nemzedékeknek is hirdetni fogja az összeboruló koronák zűgésével az apák nagy önfeláldozását, — mégis, úgy látszik, tekintélyi érveket kell a mozgalomnak ellenfeleivel szemben kijátszania. Merőben új gondolatot visz most bele a vitába Endell Ágost, akinek építészeti és iparművészeti munkássága révén sok tisztelője van Németországban. Ő a kenotaphiumokból, vagyis az üres sírokból megalkotott temető

mellett foglal állást egy kis füzetben, melyet „Zwei Kriegerfriedhöfe“ címen nemrég jelentetett meg sok illusztrációval. Az ő temetőjében csupa üres sír van, melyek mindegyike fölött egy-egy sarkophag hirdeti annak az emléket, akinek oda kellett volna temetkeznie, ha a sors családjához közelebb jelölte volna ki sírját. Efféle üres sírbolt fölött levő művészi sarkophagok elvétve egy-egy templomban már a régi idők óta megvannak és a többi, porladó tetemek felett emelkedő emlék közt bizonyára a kegyeletnek és a családi fájdalom megnyilatkozásainak az illúziók hatalmas érzését adják. De nagyon kérdéses, hogy egy temető száz meg száz üres sírjával, a puszta föld felett emelkedő kőkoporsók erdejével, melyek ott nem levő halottak emlékeitől tátonganak, nem lenne-e inkább a kegyeletes érzések csökkentője, semmint istápolója. A kenotaphiumnak talán helye van egy falusi temető vagy kegyúri templom sírjai közt elszórva, magányosan, de a síremlék, akármennyire művészi, elhibázott, ha a hozzátartozóknak semmit sem tud mondani.

KIÁLLÍTÁSOK

A BERLINI DIVATMÚZEUM KIÁLLÍTÁSA. Az az új divatművészeti intézmény, melynek keletkezéséről mi is megemlékeztünk már, a berlini divatmúzeum, nemrégiben divatkiállítást rendezett. Kétszáz évre visszamenőleg mutatta be a férfi- és női viselet korszakait s abban különbözött előnyösen más ilyesfajta kiállításoktól, hogy nem utánozott, hanem eredeti kosztümök, családi ereklyék féltékenyen őrzött darabjai szemléltették a régi divatok izléses termékeit. Amennyire lehetséges volt olyanformán szerepeltek ezek a kosztümök, amint hajdanában viselték őket s ez is új dolog volt, mert a nagy nyilvános gyűjtemények a régi családi hagyatékokból származó ruhákat rendszeren valamely szekrényben függesztik fel teljesen a véletlenre bízva az elrendezést. A kiállításon a férfiruhák közt legjobban a rokokó divatja, a női toalettek közt az empire viselete érvényesült. Alkalmasint azért éppen ez a két divatkorszak, mert ennek termékeiből, miután azok divatja letűnt, nem lehetett többé bővítéssel, díszítéssel vagy felfrissítéssel semmi használhatót sem csinálni. A frakkokból és mellényekből azért nem, mert ezek túlszépek voltak a későbbieknek, a női ruhákból azért nem, mert nagyon kevés volt a kelméjük. A berlini divatmúzeum e kiállítása bizonyára más gyűjteményekben is meg fogja érlelni azt a gondolatot, hogy ilyenmű kincseiket jobban érvényesítsék és ügyes elhelyezéssel állítsák a közizlésnek szolgálatába.

Szemelvény Toroczkói Wigand Ede „Hímes udvar” c. művéből.

E. Wigand: Familienhaus.

SZAKOKTATÁS

NÖVENDEK-FÉNYKÉPEK. Alig több egy évtizednél, hogy a művészi értelemben vett fotografálás Magyarországon is gyökeret vert. Ez az évtized mint szerte az egész világon, úgy minálunk is, hamarabb érlelte meg a fogyasztók ízlését, mint a termelőkét és nem számítva néhány igazán elsőrangú fotóművészlíniket, a magyar hívatásos fényképezők legnagyobb része még erősen mögötte áll művészi készség dolgában az amatőr fényképezők átlagának. Így a fényképpel terjeszthető iparművészeti kultúra szempontjából szerencsés újtásnak nevezhető az a fotóművészeti tanfolyam, mely a Székesfevárosi Iparrajziskolán immár harmadik éve működik Pécsi Józsefnek valóban avatott didaktikai vezetése alatt. Csöndben, alig észrevehetően, de a hozzáértőktől máris megbecsült eredménnyel dolgozik azon, hogy a nőket, akik erre a kenyérkereső pályára szinte rászülettek, tudással, ízléssel és ön-

bizalommal vértesse föl ama nagy küzdelemre, melyet a férfi-mesteremberek nagy és sivár tömegtermelése ellen kell majd fölvenniük. Pécsi növendékeinek szinte garmadába gyűlt munkáiból válogattuk össze ama néhány portré- és akttanulmányt, melyeket e számban közlünk és amelyek Berndorfer Ilonka, Bohacsek Margit, Breuner Zsófia, Forbát Böske, Ftüredi René és Walter Olga ízlésbeli kvalitását mutatják. Az iskolázás itt is a fegyelmeztségben jut szóhoz: pózok nélkül, megvesztegető hátterek nélkül, pusztán ama grafikai kifejezés egyszerűségével szólnak e fotografiák, melynek az optikai eszközök szabják meg a szólásmódját. A tanműhely szelleme jut kifejezésre a növendékmunkákban: megtanulni minden technikát jól, becsületesen, számolni bizonyos idealizálás szükségével, melyre a megrendelők természetrajza, kényszeríti a kenyérkereső fotografust és mégis megőrizni azt az objektivitást, mely a gépi munkának természetes járuléka. Az artisztikum itt sohasem külső csillogásokban, a beállítás szokatlanságában, az édeskés, lágy, behizelgő

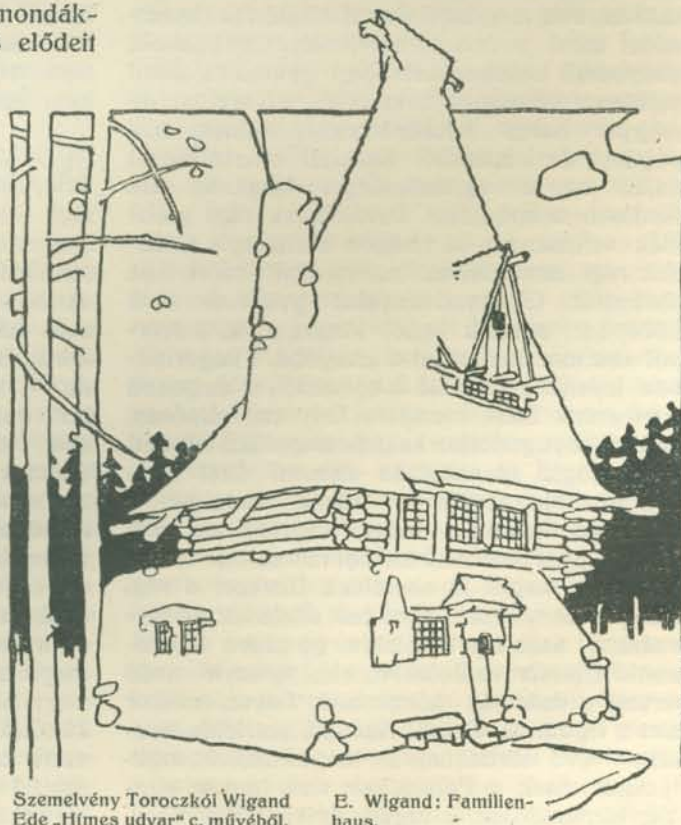
formanyelvben van, hanem abban a komolyságban, mellyel a növendékek minden feladatba elmélyülnek és nem ismert festmények kópiáit adják a lencsén és a modellen keresztül, hanem egy képet, melynek a forma és a téma szabja meg a minőségét. Egyszerű és tiszta igazságok jutnak szóhoz e képeken, nem több és nem kevesebb, mint amit a hamisságok korában egy jó fotografiától el lehet várni.

SZAKIRODALOM

KÉT ÚJ KÖNYV. A Magyar Iparművészet idei legelső számában számoltunk be Toroczkai-Wigand Ede három kötetéről. A Tál-tos-vállalat kiadásában megjelent sorozatnak immár újabb két könyve fekszik előttünk: a Hajdonába, régös-régön . . . és a Régi kert s miesei. Ezekben a hún ősmondák korát s a magyar kertek elfeledett szépségeit örökíti meg a művész, hogy teljessé tegye a magyar multnak zengő szóval, játékosan biztos ónnal való feltámasztását. Nagyon szépek és nagyon magyarok ezek a munkák is, és a velük való foglalkozás ezért hálás, ezért könnyű . . . A Hajdonába, régös-régön . . . rajzaít lapunk hasábjairól már jórészt ismeri a közönség. Egészében az 1910. év termése valamennyi, de így önálló alakjában egységes, tömör emléke Attilának, Rékának, Csabának s a mondáknak, amelyek a székelység legendás elődei mesefátyollal borítják. A művész ajakán tovább folyik az agg rege s ahogy mondja, a tudása tárházával tesz még színesebbé, még melegebbé száz meg százesztendőös hímes emléket. Ahogy forgatjuk a lapokat, elibénk kerül ősfarmájú bivalyfogat, a nagyúr kapuja, hunok királyának sátorpalotája, a tanácsház, a perosztószék, ahonnan a világ pörölye hallatta súlyos szavát. Csillagos este kandikál be szövétnekes ágyasház belsejébe, megpihennünk Réka asszony sátoros kertjében, deckásablakának padján s megülünk a szerelembúvó nyitott tűzhelye előtt. Ringatjuk mi is Csaba bölcsejét, ahová csillagok lopakodnak az ablakon keresztül, úttá sorakozva a magasság felé. Hessegetjük a hollót, amely az úrfi ládájában kotorász, körül-nézünk a háztájon, hogy a végén magas hegynek ormán lássuk Réka asszony áldozati tűzzel megvilágított kopolyafáját, amely alatt mintha nemcsak egyetlen, magános asszony, de egy egész, hatalmas, rokon nemzet pihenné örök álmát. Wigand me-

seje így válik valamennyiünk kincsévé, s ha nem idegen betűvel rajzolódik címlap és bevezető szöveg meg tartalomjegyzék, teljes volna az olvasó gyönyörűsége. Így rajzok és szöveg bántóan birkóznak egymással, s az utóbbinak piros-fekete keménysége ilti a rajzok finom szürke tónusát, zavarja a kötet művészi hangulatát. Erre pedig vigyáznunk kell, mert sohasem áldozhatjuk fel kényelmi szempontból, esetleg egyébként érthető fáradságból . . .

A Régi kert s miesei Wigandnak a leg-egységesebb, legkülönb könyve. Külsejében talán az egyetlen, amely könyvszerű. Díszítése, szövege harmónikusan egybeolvad, s egész oldalas rajzai többet mondanak sok-sok betűnél. Az adatoknak olyan gazdag tömege sorakozik benne, amelyet így együtt sehol nem találunk s amelyet végtelen szorgalommal, türelemmel, szeretettel kellett összehordania a művész-írónak, amíg monumentumá váltott. Most az, s aki elmúlt magyar idők szépségeit szereti, s elvonulván régiekről emlékezik, azoknak a lelkét el kell ringassa a Régi kert s miesei minden sora, minden vonala. Ebben a könyvben egészen közelről látjuk a Wigand alakját, az embert, aki ha szeret valamit, azt nagyon szereti és felékesíti mindennel, ami csak az övé. A magyar ház, a magyar kert, a földnépének virágokkal kapcsolatos élete, regék, babonák, kertek,

Szemelvény Toroczkói Wigand Ede „Hímes udvar” c. művéből.

E. Wigand: Familienhaus.

rétek és mezők gazdag és szegény, illatos és színpompás teremtményei kötődtek bokréfába. Valamennyit azután a művészet csillogó poharába téve, az asztalunkra helyezi, hogy ne csak a szobáknak legyen meg a hangulata, de a könyve nyomán a házunktája, apró vagy nagyobb kertjeink is magyarrá, széppé változzanak. S ez a változás se nem nehéz, se nem drága. Csak újra meg kell értünk a magunk virágainak szellőringatta illatát, a beszédüket. Mindazt, amit elmondunk, megtalálja ebben a könyvben az olvasó. Régi orvosok, boszorkányok növényeket konyvasztó konyhájába világít be a lámpás, megismerjük fűvek, virágok régi szép neveit. A nép költészetén keresztül is sok elibénk kerül, s az író vezetése mellett monostorok, lovagvárak, kúriák kertjeit járjuk be, ahol virágos hantok alól új életre támadnak kámzsás barátok: bencések, premontriek, ciszterciák, valamikor néptünk minden jóra, hasznosra tanítói, vértés, farkaskacagányos, kerecseny tollas vitézek és bliszke, mert szabad nemes urak, aszszonyságok. Előttünk ültetik, ápolják és szeretik kertjük virágait, szedik a gyógyfűvet, évdőnek fűzkalitkába zárt kedves madarukkal és pihennek meg virágzó hársfák malomkőasztala mellett. Megismerjük a kertelés, kerítés módjait, kufak sok fajtáját, a konyha-, parasztkerteket és palántáit. A méheszt s mézzel terhes virágok seregét, a fonálnak növényvel való festését, megmunkálását, a fonónak veszendőbe ment poézisét, szőttek, varrottasok, abaposztó keletkezését. Régi, gyümölcsfákkal beültetett cintermekbe kísérik ismeretlen, de magyar halott felebarátunkat, akinek sok pogány, de lelkünkbelől szakadt szertartással adják meg a végtiszteességet, Napkelet felé fordítván a sírhantját. Belopózunk régi parókiák veteményes és virágos kertjébe, s elnézünk régi ismerőseink szirmokból szőtt, üde ábrázatát. Gyógynövényeket gyűjtünk s a középkori patikák üstjét keresgetjük, amelyből sok mai illat terjed a levegőbe. Filegóriákban lessük a felihold feljövételét, s megakad a szemünk falak mezejére helyezett napórán, melynapnyugodotkor szintén megpihen. Wigand kézen fogja olvasóit és elvezeti őket mindenüvé. Magyarországi török kertekbe, a hódoltság korának magyar nagyuraihoz, akik a pogánnyal nemcsak kardot mérnek, de virághagymát, magot is cserélnek. Bevezet a régi magyar konyhákba, ahol sok elfeledett fűszerszáma, aszalt gyümölcsre, gombára bukkanunk. Elkísér szőleinkbe, ahol aranyló nedű terem, s ónkupák koccannak össze, amikor sírva vigadnak eleink. Nemesi, patricius portákon lévő sörházban is megfordulunk, amelyeknek csak a Felvidéken van immár alig-alig hírmondójuk. S végére érven a könyvnek,

megdörzsöljük a szemünket, nem álmodunk-e, amikor kitekintve az ablakon, egészen más világ robajlik körülünk, amelynek ehhez a nagy gyermekek számára készült képes-, mesés-könyvhöz olyan bántóan semmi köze. A régi kertek könyve minden mesélő hangulata mellett is végtelenül komoly mű, amelyhez hasonló irodalmunkban ezideig nincs. És elsősorban ezért kell a szerzőjével szemben hálásnak lennünk. Tartozunk vele mindenkinek, aki multunk emlékeit jelen kultúránk gazdagítására feltámasztja az alól a porréteg alól, amelyet az idők szele hordott rá, s amelyet sokan akarattal tettek még vastagabbá. S hálásak is vagyunk Wigandnak, aki eddig öt könyvvel állott a magyar harosnások közé, akik még ma sincsenek elegenden ahhoz, hogy az alvókat felébresszék s az ébrenlévőket ne engedjék elaludni többé. Elismerésünk mellett mégis megemlítünk valamit. Az ősi székely nyelvjárás, a tájszólás ennél a könyvnél nincs helyén. Menthető azzal, hogy régi kertek hangulatába talán jobban beleilleszkedik a középkori zománccal ékes szó, de végtelenül fárasztóvá teszi az olvasást. A mának frunk s amikor az egész Magyarország kertművességéről beszélünk, a Királyhágón-túliak szép, de nem irodalmi magyarságát bátran mellőzhetjük. A ma — igazán magyar — nyelve nem szegényebb, mint a székely földnépének sok helyt nyújtott s ezért gyakran egyhangú, éneklő beszéde, s a könyv művészi szempontból csak nyert volna vele, ha szövegében nem néprajzi kuriózumként, de eleven életként hat.

m.

A HATÓSÁGI MŰVÉSZETÁPOLÁS FELADATAIRÓL. (Irta ifj. br. Wlassics Gyula.) Egy kis füzetben, mely voltaképpen különlenyomata a Budapesti Szemlében megjelent tanulmánynak, foglalja össze a szerző mindazt, ami a hatóságoknak, elsősorban az államnak feladata a művészi kultúra terjesztése körül. Sok és okos szempontot ölel fel benne, de — sajnós — alig megy túl a szűkreszabott határok miatt a szempontok megjelölésén. Felsorolja ama tennivalókat, melyek az államra hárulnak: a műemlékek ápolása, a múzeumok fejlesztése, az építészeti feladatok kijelölése, a fiatal képzőművészeti tehetségek felkarolása, a színjátszás ügyének pártolása és a művészetpedagógiai elvek gyakorlati érvényesítése körül. Részletesen és rokon-szenvesen foglalkozik a hanyatló népművészet megmentésének kérdéseivel s egyáltalán igen nagy olvasótságot árul el ama törekvések külföldi irodalmában, melyek az iparművészeti kultúrának és a nagy tömegek művészettel való átitatásának ügyét terjesztik. S kiváltképpen az a dicséretes liberalizmusa

kapott meg bennünket, hogy a legmodernebb elveknek és a művészet legfiatalabb tehetségeinek érvényesülését is sürgeti s a múltnak és jövőnek, műemlékeink konzerválásának és a művészkolóniák pártolásának egyaránt lelkes szószólója. A gondolatmenet, melyet a szerző itt könnyed folyamatossággal felvázol, méltó volna arra, hogy belőle egy tudományos adattárral bővült nagyobb munka készüljön.

EGYHÁZI MŰVÉSZET

NAGY SÁNDOR ÜVEGFESTMÉNYEI ÉS KÉZIMUNKÁI. Nagy Sándornak újabb munkáiból mutatunk be néhány oldalra való a Magyar Iparművészet mostani számában. A gödöllői magányban csendesen dolgozó művész, dacolva az ízléskultúra egyre változó irányával, a divatos festő-teóriákkal és esztétikai programokkal, egyre teljesebbé válva a maga monumentális és egyéni irányában a szó legjobb értelmében vett egyházi iparművészetre nyújt itt példákat. A Toldi farkasjelenetének motívumait felölelő faliszőnyegen kívül — mely scherebecki technikájával a művész kézműves virtuozságát árulja el — minden a sacralis művészet szolgálatáról szól. A mély, nagy bensőség szinte középkorban megfinomodott vallomásai ezek az üvegfestmények és hímzett miseruhák. A festett ablakok, melyek a Lipótmező kápolnájának szomorú magányába, egy sívár kis templom jelentéktelen falaira kerültek, ott a művész vonalvezetésének gyengédségét és színeinek zengő frissességét hintik szét az ájtatos nézőkre. Akiknek alkalmuk volt látni a bécsi Steinhof-elmegyógyintézet kis kápolnájában a Wagner Ottó vonalaitól izgalmas, szinte kiáltozó festett ablakokat s összehasonlítják ezekkel a szeliden stilizált alakokkal, enyhe vonalritmusban feloldódó szentekkel, szeráfokkal, angyalokkal, menten megsejti mily nagy a különbség azon üvegfestmények eredetieskedő modernizmusa s a mieink leszűrt tudása közt. S ez talán nem kizárólag a tervezőművész érdeme, hanem a kivített végző Róth Miksáé is, akinek fegyelmezett mesterségbeli tudásában pompás interpretálót kapott a művész. — A kézimunkák, a karing és alba hímzett díszei jelentős újítás-számba mennek egyházi textilművészetünkben. A papi ornátusnak e részei ugyanis a modern egyházi „felszerelés” jóvoltából rendszerint csipkéekkel vannak telerakva, melyeknek bőségében, lenge díszében egy-egy miséző pap olykor a primaballerinákra emlé-

keztető túl világias gondolatokat kelti fel a szemlélőben. A sablonnak e túlkényelmes és jelentéktelen termékei közül mutatnak ezek a példák kivezető utat. Egyszerű és a ritus komolyságához mért ornamentikájuk nem a régi stílushagyományok morzsáit szedegeti össze, egyéniék, maiak, üdítőek ezek a hímzett motívumok. És e dokumentumokból, ha hozzávesszük Nagy Sándornak a lapunkban már régebben bemutatott egyházművészeti termékeit is, tisztán alakul ki e művész dekoratív érzésvilágának fejlődése. A mély benső szemlélődés világából a modern egyházművészetben rendszerint puritán és fakó ábrázolásmód szokott kisarjadni. Itt az egyszerűség valami legendás mesélőkedvvel, életörömtől hangos színekkel forr össze. Minden vallásos élménnyé válik e művészen, amit a világ dolgaiból felszív, emberek, madarak, lombok, virágok és mindezt azon közvetlenül, színes nyelven tudja elmondani, melyen csak a szentek, költők és a gyermekek tudnak még szólni e túlkomplikált világban.

NÉPMŰVÉSZET

BARANYAMEGYEI INGVÁLLDÍSZEK. Jár-tam a sellyei vásáron, hogy az Ormánság patyolat viseletét tömegesebben láthassam, de sajnos azt tapasztaltam, hogy azt már csak az öreg asszonyok hordják, míg a fiatal fehér-nép tarkaszínű selyembluzokba öltözködik. Ha a templom után vagy a vásáron csoportokban összeállanak a fiatal lányok, tarka csokor lesz belőlük, mely vidám, üde benyomást tesz, de mégsem oly nemes már az öltözkölk, mint régebben volt, mikor tetőtől-talpig tiszta fehérben voltak. A vásáron feltűntek különös öltözetű parasztasszonyok és lányok oly ruházatban, amilyent eddig még nem láttam. Hogy fejüknél kezdjem a leírást: picinyke főkötőket hordanak, melyeket rendszeren láncöltéses, sokszínű díszítményekkel szoktak kihímezni, fehér inglük ujjá színes, fehér szoknyájuk magasan, közvetlen mellük alatt van megkötve, úgy mint azt az Empire-divat idején szokták. A tarka kötény befejezi öltözkölküket. Iparművészeti szempontból a fejkötők és az ingujjak oly érdekesek, hogy behatóbb tanulmányozásra érdemesek. Ebben a füzetben két ingujj-dísz mutatunk be. Ezek pirosak, feketék vagy piros és fekete szálak vegyesen vannak rajtuk. A gyászolók azonban, kik nem hordanak színes dolgokat, az ingujj-dísz is csak fehér szálakból készítik. A minta plasztikusan domborodik ki a vászon felett, mert a színes szálak oly magasra emelkednek ki a szövethől, mint az a magas hímzésnél lát-

szik. A munka tulajdonképpen szövés. Azokban a falvakban, melyekben ez a nép lakik, nincs ház szövészek nélkül. A fehérszálú kenderűkből egész télen át sző lepedőket, szoknyákat, ingeket stb. Az ingujjak is fehér vászonból vannak, de mikor ezt takács-hajócskával vagy vetélővel kiszövik, közbe fűznek bele piros vagy fekete pamutszálakat. Minthogy pedig ezeket kézzel húzzák a belfonalak közé, ezek nem feszülnek és ezért lazábban domborodnak ki a szövésből, mint a vetélővel szövött fonalak és ezért majdnem úgy hatnak, mintha hímezve volnának. Tulajdonképpen hímezésnek is lehetne nevezni ezt a maga nemében annyira eredeti, mint dekoratív hatású kézimunkát, mert ettől csak annyiban különbözik, hogy a színes szálakat nem tűvel varrják, hanem kézzel húzogatják be a készülő szőtt szálai közé. A mintáknak nagy sokasága él a nép között és az egymástól eltanult mintákat saját öleteikkel teszik még változatosabbakká.

Nádlér Róbert.

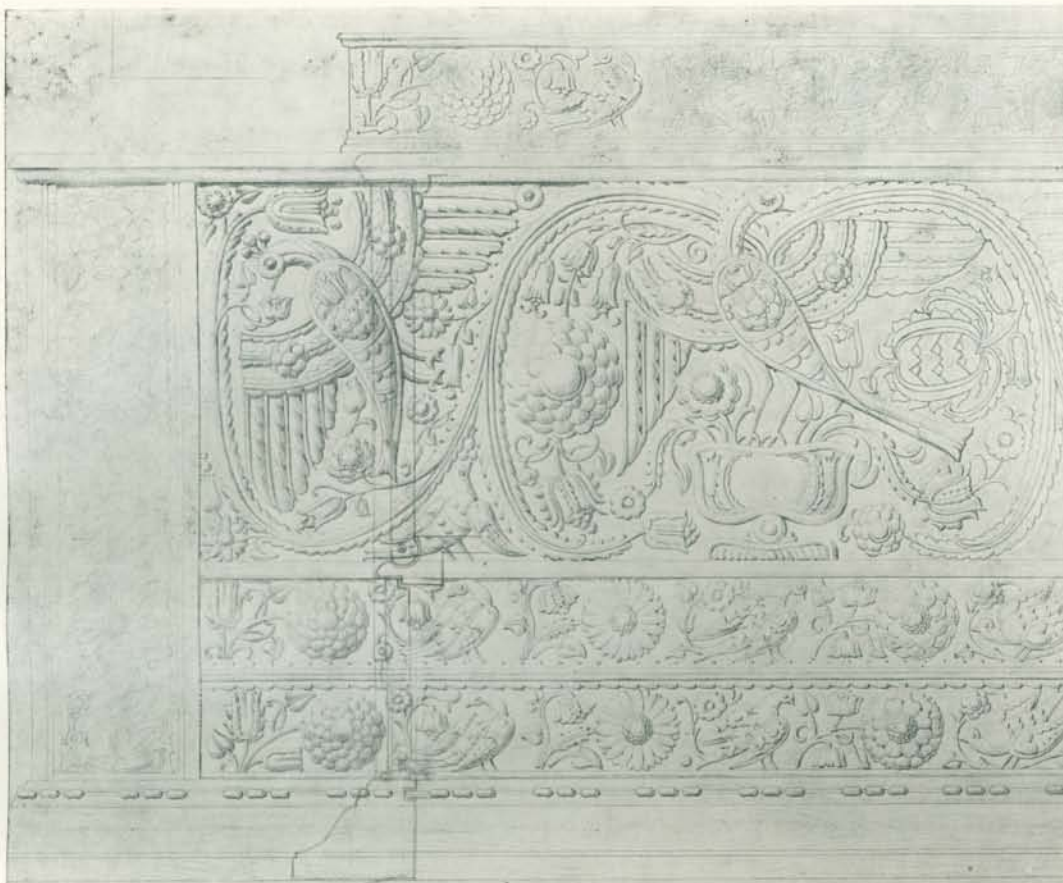
DIVATMŰVÉSZET

A NŐI TOALETT JÁRULÉKAI. Az iparművészet abban a felfogásban, amelyet mai feladatairól vallunk, egyre több érdeklődést mutat a szorosan vett női öltözetben túl annak kiegészítő apróságai iránt. A legyező, a napernyő, az öv, a tarsoly mind-mind olyan természetes kiegészítői a női toalettnak, melyek finom és izléses mivolta a ruha divatváltozásai közepette az állandóbb izlésnek kifejezője. Iparművészetileg jelentéktelen korszakokban ez apró járulékok semmi figyelembe nem részesülnek, a diszharmonia, a gondolatsebezékenység bélyegét hordják magukon. Ámde amikor a nő nem csupán divatbáb, hanem toalettművészetét egész lényé finomabbá tételére használja fel, ezek a kicsiségek esetleges holmiból lényeges díszítőelemekké válnak, melyek éppen úgy alá vannak vetve az iparművészet örökérvényű elveinek, mint bármely más kézműipari alkotás. Lapunk e mostani számában a női izlés légkörébe tartozó holmik közül bemutatunk néhány bőrbatik-munkát, amelyek a Nádlér Róbert vezetése alatt állott (és a háború óta megszünt) képzőművészeti főiskolai női iparművészeti műhelyből, illetve ennek végzett növendékei kezétől származnak s az anyag pompás kezeléséről meg a batikolással elérhető finom hatásokról tanuskodnak. Másfelől a női kalap meg ruha művirágdíszre adnak művészi példákat Nagy Katinka varrott- és chenilia- virágai, melyek mint továbbfejlesztésre szánt kísérletek figyelemreméltók. Ha méreteikben és formáikban van

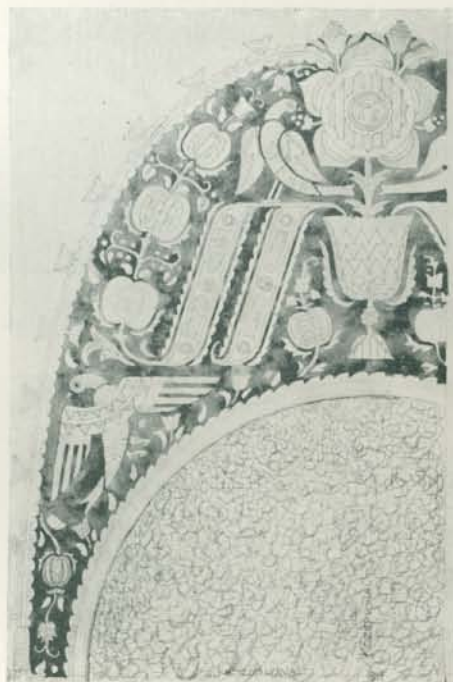
is még némi nehézkesség, előnyösen különböznek mégis ama forgalomban levő kalap- és ruhavirágoktól, melyek nyers naturalizmusukkal igyekeznek élővirágot hazudni. E kis készítményeknek stilizált formája, kellemes színhatása mutatja annak a nemesezésnek útját, melyre a divatművészettel összefüggő iparágak lassanként mind kénytelenek lesznek rálépni.

JETTCHEN GEBERT AMSTERDAMBAN.

Háború van. Nemzetek tépik szét egymást, népek semmisülnek meg, rokonaink véreznek el és az emberek — oh mily erősek az emberek! — mégis úgy tudják végezni az ő munkájukat napfénynél s úgy tudják élvezni pillangó-örömeiket az esti lángoknál mint békeidőben. Háború van. Bécsre ráborul a gyász, a szívét marja a nagy vérvesztés s ezalatt a bécsi divatművészek felöltöztetik az ő szőkefűrtű, fitos mannequinjeiket és elviszik őket Amsterdamba, az Európa szálloda nagytermébe és a bécsi színpompának, eleganciának, fenséges szépségnek szárnyait bontogatják ki egy távoli, hideg, északi nép előtt, mely őket nem szereti, csak a tipegő, libbenő kis divatbábokat nézegeti. Mily erősek és sivárok az emberek . . . de a bécsi divatművészet érvényesül. Jettchen Gebert Amsterdamban van. Másnap, harmadnap fizetett újsághasábok fanfárijai zengik az ő bájait. Hogy mennyire hasonlít ama régi nagyanyánk korabeli divatlapokhoz ez a mostani bécsi divat, mely bájosak ezek a volant-nok az édes, könnyű nyári ruhákon, a selymes mousselin-ujjakon, ezek a keskeny collant-nok tüllből, vékonyak mint a pókháló, ahogy könnyedén, áttetsző ujjakból kiállnak. Éppen olyanok, mint ama biedermeier-regény boldogtalan hősnője, Jettchen Gebert volt, amikor Jason karján tipegett az oberlini Königstrasseban. És a tavaszi kosztümök sötét taffotából, ahogy a Norfolkzsakettek eszméjét veszik kölcsön és a fejeskávészínű, a pasztellkék, az ólomszürke utcai ruhák a rövid, lekurtított övekkel és a brokátmellénykék gaze-nyakkendővel és a hozzájuk tartozó kalapok, mint magas, kecses tornyocskák, fantasztikus barették, festői széles karimájú kerek kalapok merész ferdeséggel felnyomva, a forma körüliségélyezve világos, rózsaszínű bársonyvirágokkal vagy melegsínű virágrozetttákkal, amint a magas, sötét elegáns alak tetején a színek és árnyalatok tüzes pompáját bontják ki . . . Mily szép az élet, ha az ember elfeledi és elfeledtetí, hogy otthon háború van. Ha százhusz személy, csupa friss, jólápol, fiatal, fürgé, csipogó, szép ruhákkal, bécsi muzsikussokkal, Lehár- valcerekkel, hódító mosollyal és megéjtő pillantásokkal vonul végig az amster-

94

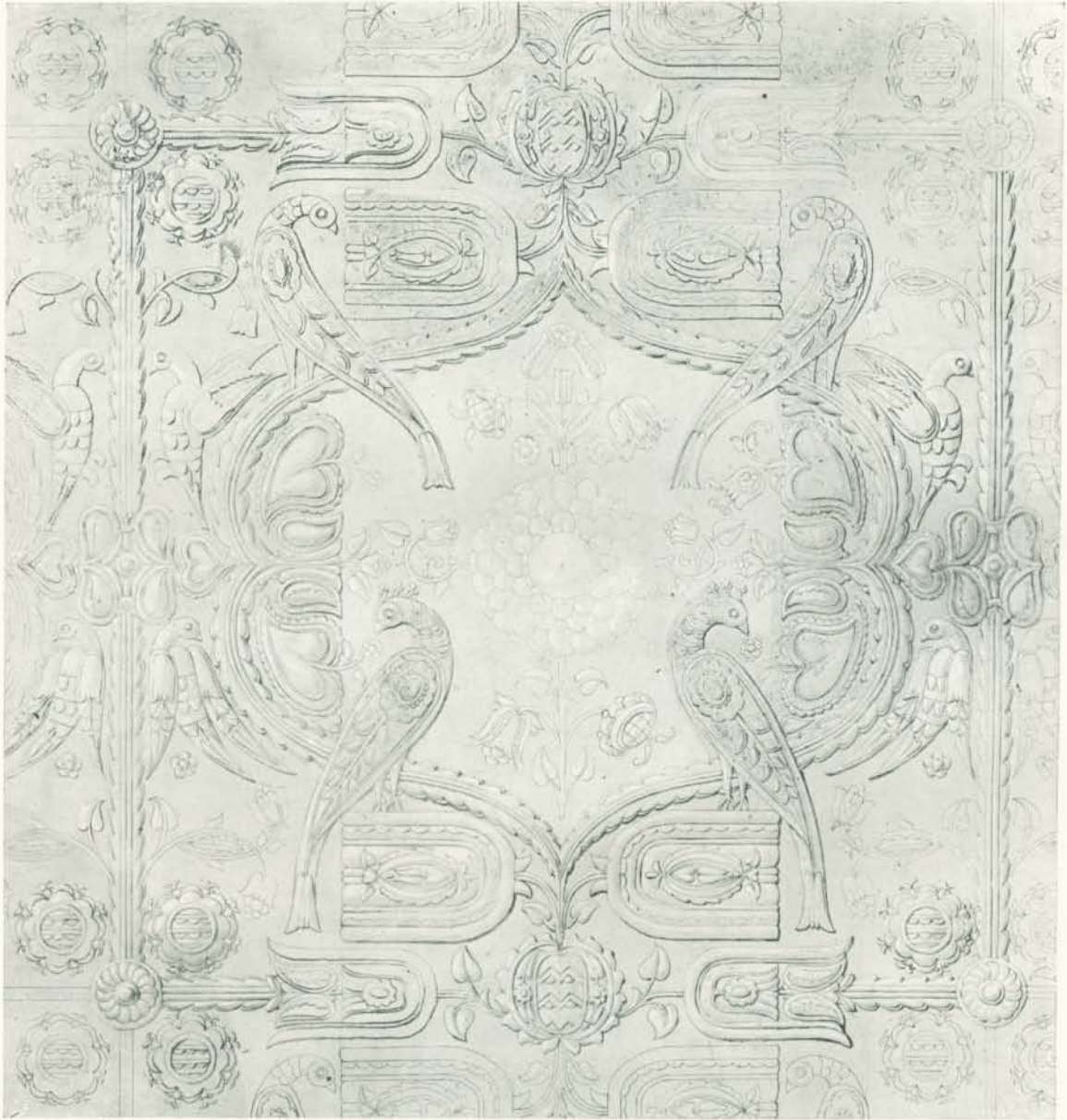

95

94. Vágó József tervezései: Faragott láda. — 95. Intarziás ebédlőasztal közepének részlete.

94. J. Vágós kunstgewerbliche Entwürfe: Geschnitzte Truhe. — 95. Teil der Mitte eines Intarsiatischen.

149

96

150

96. Vágó József tervrajzai: Ebédlő gipsz mennyezetének egy mezője.

96. J. Vágós kunstgewerbliche Entwürfe: Teil einer Gipsdecke.

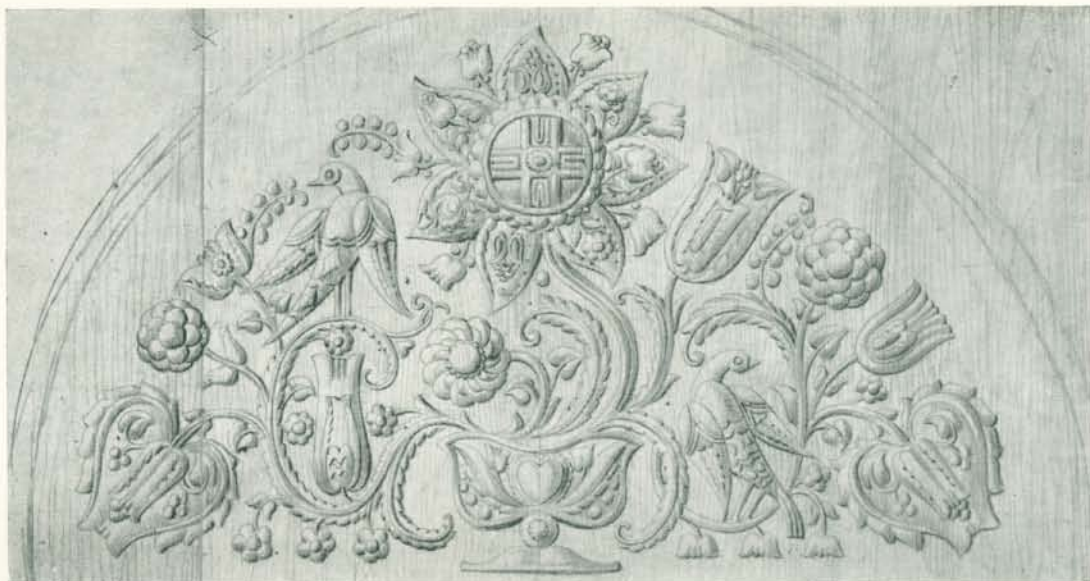

97

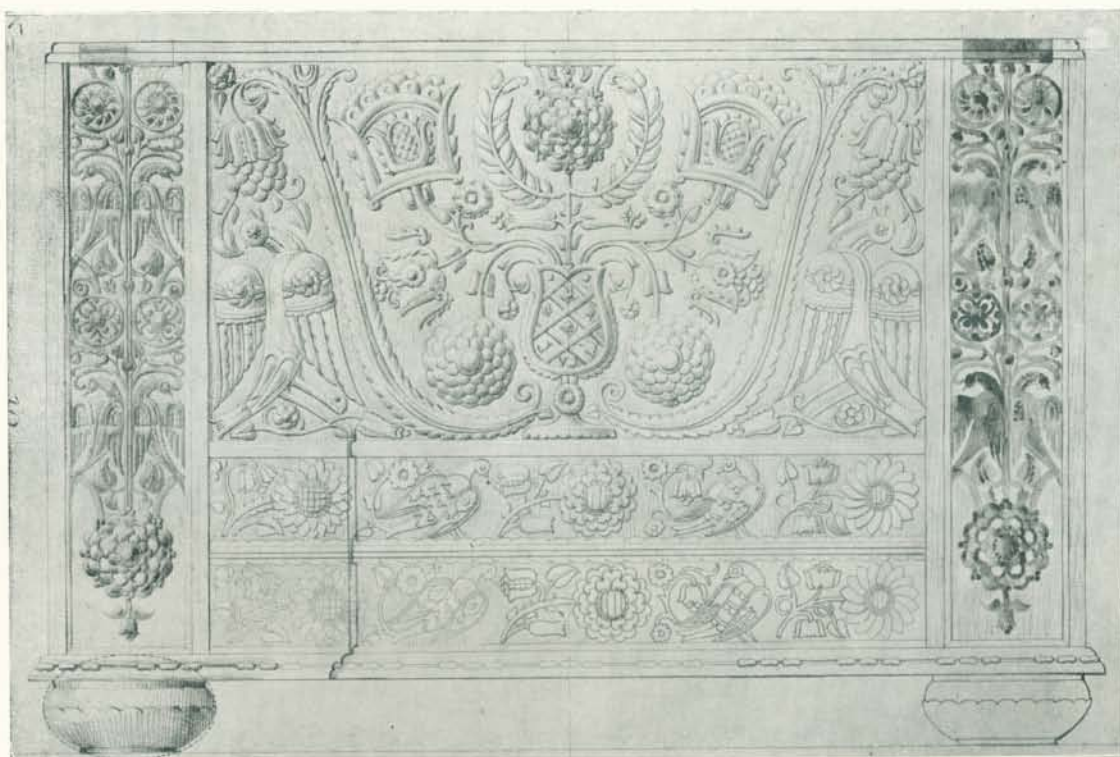
97. Vágó József: Ablakkeret (fehér-sárga majolika). Váza (vörös eozin).

97. J. Vágó: Fensterrahmen (Majolika in weiss-gelb). Vase (blutroter Eosin).

151

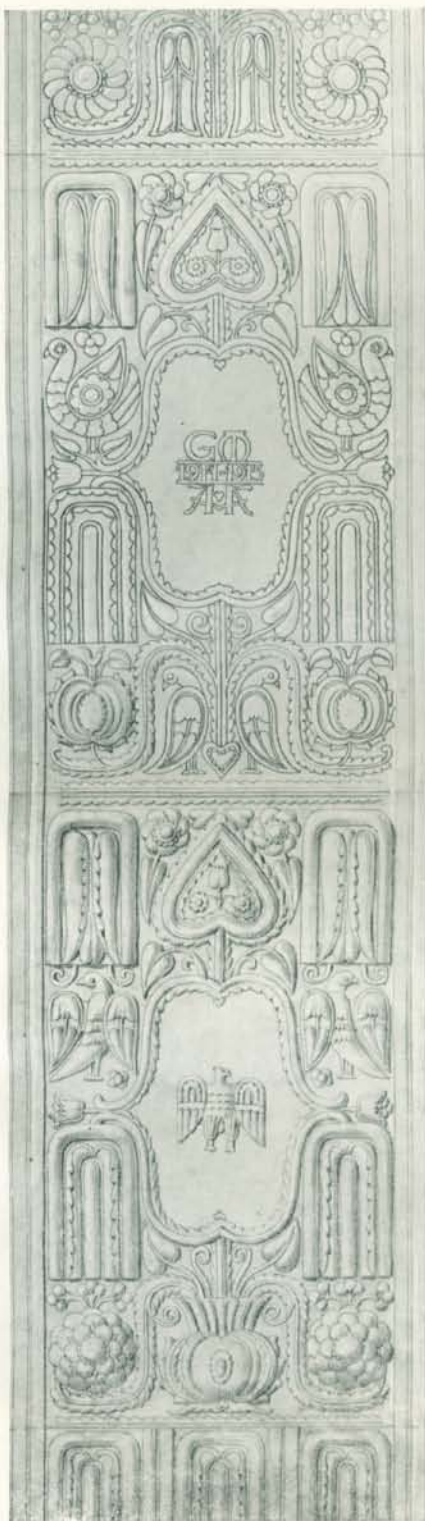
98

99

152 98. Vágó József tervrajzai: Faragott fülkemennyezet. — 99. Faragott láda vas diszpántokkal.

98. J. Vágós kunstgewerbliche Entwürfe: Geschnittze Nischendecke. — 99. Geschnittze Truhe.

100

100. Vágó József tervrajzai: Oszlopburkolás részlete (fehér majolika). — 101. Ajtóbetétrács részlete (aranyozott bronz).

101

100. J. Vágós kunstgewerbliche Entwürfe: Säulenverkleidung (Majolika in weiss-gelb). — 101. Türfüllung (geschmiedete Bronze, vergoldet).

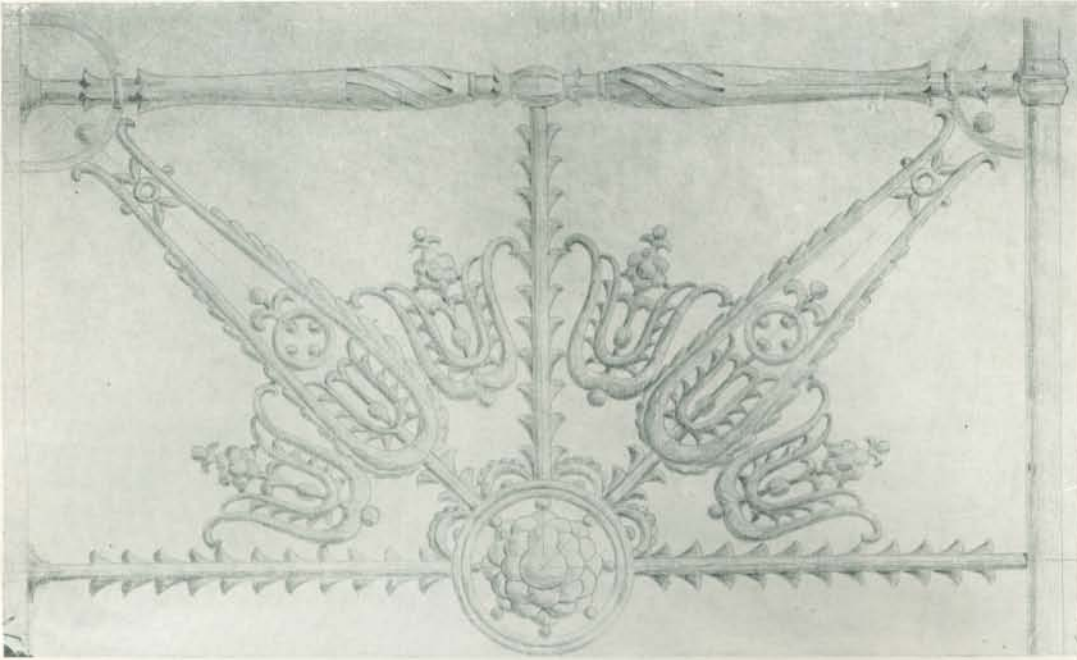
103

102

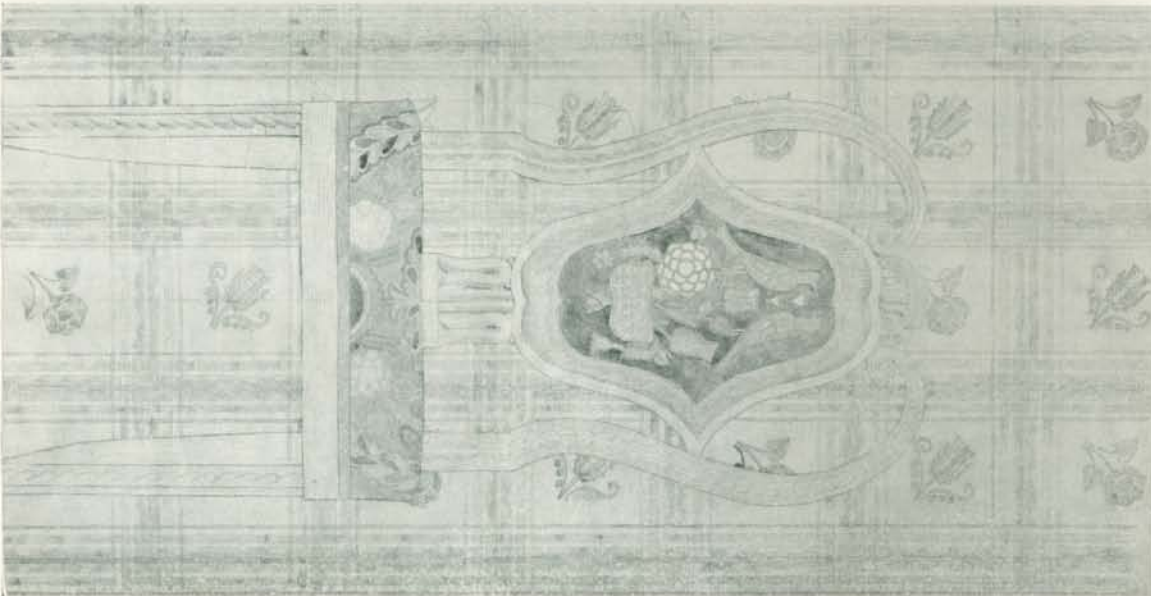
154

102. Vágó József tervrajzai: Úri szoba intarziás mennyezete. — 105. Részlet egy pillér faragásából.

102. J. Vágós kunstgewerbliche Entwürfe: Intarsiadecke. — 105. Teil eines geschnitzten Holzpfelers.

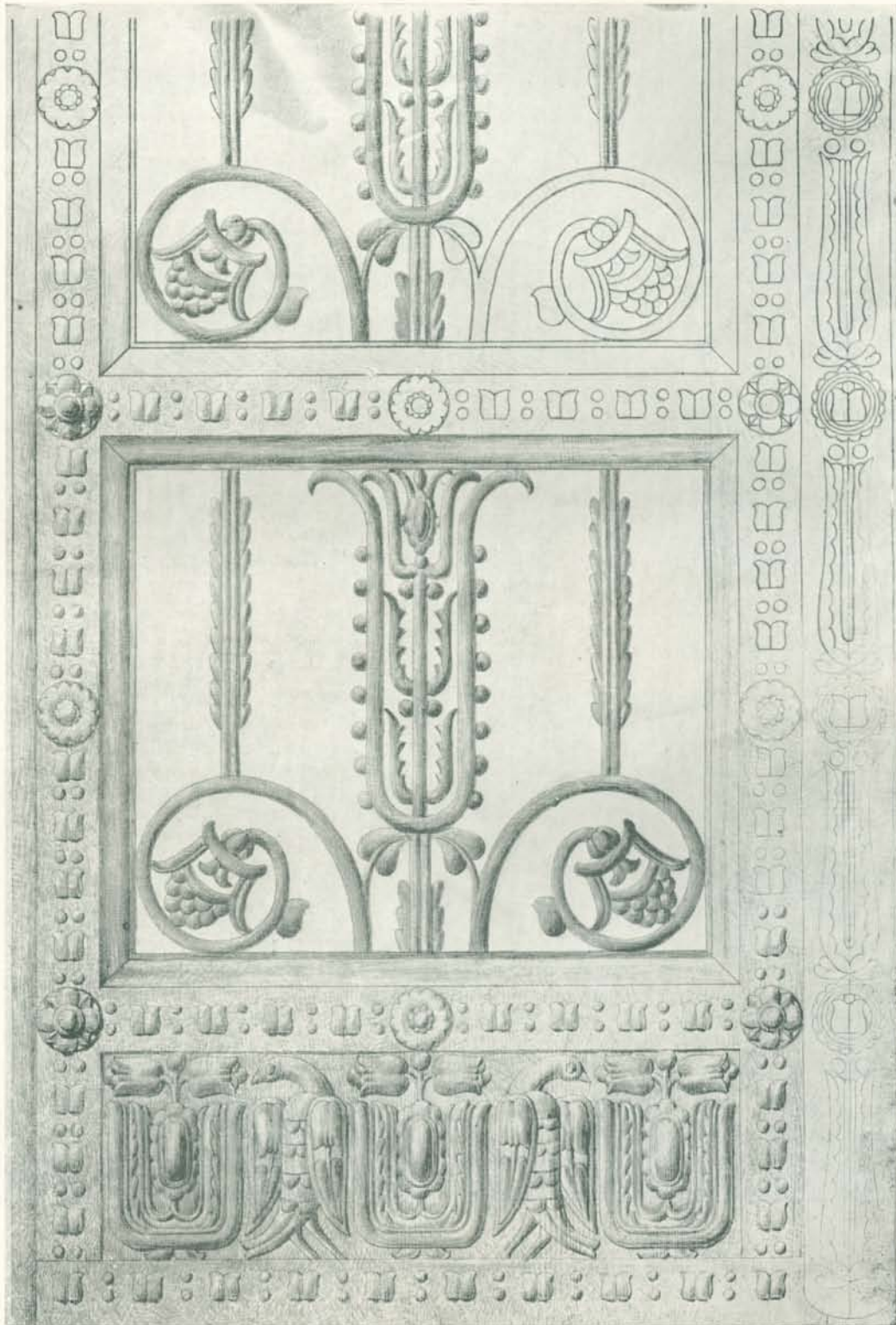
104

105

104. Vágó József tervrajzai: Bronz erkélyrács részlete. —
105. Szék- és selyem falakárpít.

104. J. Vágós kunstgewerbliche Entwürfe: Teil einer
Erkerbrüstung, Geschmiedete Bronze. — 105. Stuhl- und
gewebte Seidentapete.

106

dami uzsonnaasztalok közt a dobogón és másnap rohanva, szívrepesve érkeznek a megrendelők, az üzletek, a pénz, a siker, a háborús konjunktura, mintha azon a napon nem véreznének százezerszámmra a festvérek, az apák és a fiúk.

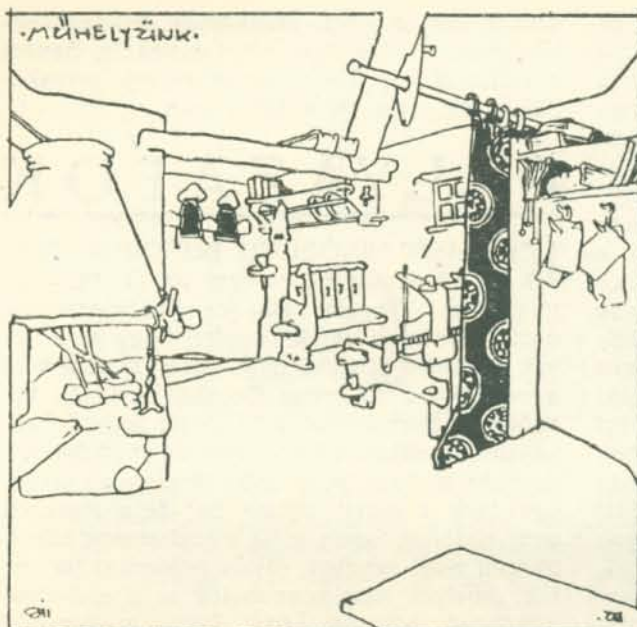
A MAGYAR CSIPKE. A koronázás és a vele kapcsolatban felvonult női ruhák a mi hajdani divatművészetünk pompáját újra fellebbentették s ezzel a közönség érdeklődése megint ráterelődött a magyar csipkére, amely évszázadokon át oly gyönyörűen virágzó háziiparnak volt fontos tárgya. A felvidéki templomokban látható oltárterítők, a régi kelengyeládák fenekén vagy fakult ruhák gallérján őrzött csipkék elárulják, hogy kivált a szepesi és bányavárosokban, milyen óriási elterjedéssel űzték az asszonyok és leányok a csipkekészítést. A három bányavárosnak, a gömöri, a sóvári, a gyetvai csipkének úgyszólván minden darabja arról az átöröklött készségről beszél, mely már a középkor vége óta él e vidékeken, amely azonban a cseh csipke olcsó, durva gépi formáinak elterjedése miatt lassanként kihalóban van. Habár egyes vidékeken ügyes művészi vezetés és kellő adminisztratív tehetség felélesztette is a csipkeipart: így elsősorban a körmöcbányai, a csetneki és a halasi iskolákban, mégis hiányzik egyrészt a társadalomnak, másrészt divatművészetünk irányítóinak az érkeke a magyar csipke szépségei iránt. Még ma is, a háború legádázabb gazdasági harcai közepette elárasztják jobb divatüzleteinket az úgynevezett konfekcionált árúk: gallérok, kézelők, jabot-k, teasztalterítők, párnák stb., amelyeknek java része belga, francia és olasz, tehát ellenséges földről idekerült túcatmunka. Mily szánalmasan silány utánszói ezek amaz országok régi jeles csipkeverő- és varróműhelyei munkáinak, amelyek éhbéren tengődő öregasszonyok kiuzsorázó vállalkozóitól kerülnek ide. Mily finom művészet ennek ellenében az, amely például a körmöcbányai, a halasi, a csetneki csipke művészi tervezőinek keze nyomán támad, mennyi magyar forma, mily könnyű kezelése a tűnek, fonalnak érezhető meg ezeken a kézimunkákon. Mindenekelőtt arra volna szükség, hogy valamely messzehangzó propaganda megmutassa a magyar szabóknak, gonddal öltözködő hölgyeknek a magyar csipke szépségeit. Azután pedig a társadalom művészi nevelése rávilágítsen azokra az érzékbéli különbségekre, melyek például a rossz cseh csipkét a jó magyar csipkétől nemcsak árban, hanem minőségben is elválasztják. Végül pedig — és mindenekelőtt —, hogy a háziipar munkásainak

szervezése és ezek munkáinak értékesítésében nem a hivatalos adminisztráció, hanem a művészi hozzáértés és az eleven kereskedői érzék játsszák a főszerepet.

PÁLYÁZATOK

KÖZÉPJÓ MINŐSÉGU BÚTOROK TERVEIT akarta beszerezni az O. M. Iparművészeti Társulat kis- és középiparosok, asztalosművelkedetek részére, hogy az e tervek nyomán készülő bútorokkal fölvehessük a versenyt a főképpen Bécsből hozzánk beözönlő, bútorraktáraink jó részét betöltő ilyen készítményekkel. A hálószoza- és ebédülőberendezésre hirdetett pályázatra összesen hatvanegy terv érkezett ugyan be, de a tervezők nem tartották szem előtt a szabatosan körülírt cél s jó részben olyan bútorokat terveztek, amelyek nem sorozhatók az ú. n. középminőségű bútorok közé. Pedig a Társulat éppen ilyenek terveit kívánta, nem pedig gépbútor, nyaralóbútor vagy egyéb ilyen különleges ízlésnek és célnak megfelelő bútorterveket. Nem tagadható, hogy sok érdekes ötlet, választékos ízlés és bravúros rajztudás csillant meg a rajzokon, de a kitűzött feladatnak egyetlen egy elfogadható jó megoldása nem akadt, úgy, hogy a bírálóbizottság nem adhatta ki a kitűzött díjakat. Mint-hogy pedig a Társulat fontosnak tartja, hogy a jelzett célnak megfelelő tervekhez jusson, a pályázatot megismétli, az új határidőt szeptember hó 17-ére tűzi ki és bizonyos tiszteletdíj biztosítása mellett felkért hat elismert kiváló bútortervezőt a pályázaton való részvételre. Emellett felkérte a Társulat választmányában a bútoripart képviselő tagokat, ú. m. Thék Endrét, Lingel Károlyt, Hajts Jakabot és Kántor Tamást, hogy kívánatra adjanak a pályázóknak útmutatást, ha felvilágosításért hozzájuk fordulnak. Az új pályázati felhívást e számunk hivatalos közleményei között találja az olvasó.

CSOMAGOLÁSI PÁLYADÍJAK. Egy nagyon elterjedt német iparművészeti folyóiratban egy azóta már lezárt pályázat ötlük a szemünkbe. Egy nagyobb gőzmalom tűzte ki a pályázatot élelmiszerek csomagolási mintáira. Hatféle modellt kértek és mindegyik kategóriában volt egy első díj 400 márkával, egy második 200 márkával és egy harmadik százötven márkával. Ez összesen 750 márka, ami hatfal szorozva 4500 márka összesen, vagyis ennyit fizetett ki ama német részvénytársaság iparművészeti tervezők munkáinak díjazására készpénzben, szó nélkül, dicsekvés nélkül, fölösleges ígéretések, telefonálások és cáfolatírások nélkül. Tehát nem

Szemelvény Toroczkói Wigand Ede „Hímes udvar” c. művéből.

E. Wigand: Künstlerheim.

egészen úgy cselekedett, mint az a kőbányai Polgári Sörgyár, amely az iparművészeti iskola egyik tanárának egy védjegyért 10, azaz tíz koronát ígért különböző tárgyalások után, tekintettel arra, hogy a németek úgy ismeretesek a világ előtt, mint akik fogukhoz verik a garast, de a magyar gavallér volt mindig és az is marad.

LEVELESLÁDA

HAPAG ÉS TÁRSAI. Igen tisztelt szerkesztő úr! Mindenkor, amikor kinyitom valamely külföldi iparművészeti folyóirat friss számát, találok benne egy szemrehányást, amely nekünk szól. A Dekorative Kunst legutóbbi számában egy Burckhard nevű oceánjáró gőzös újonnan átalakított lépcsőcsarnokának, hűlgyszalonjának és lakószobáinak három müncheni iparművésztől származó, valóban kitűnő berendezését találok szemrehányásul a mi viszonyainkra. Talán tesszik még rá emlékezni, hogy a Hapag nevű másik nagy német hajósvállalat sokáig mily makacsul elzárkózott a modern iparművészet elől a konkurrens Norddeutscher Lloydal ellentétben, amely a szebbnél szebb hajóinak installálásával a legelső német tervezőművészeket bízta meg. Ekkor történt, hogy egy kitűnő német művészeti író, Scheffler Károly egy napilapban nyílt levelet írt Ballin úrnak, a Hapag igazgatójának, hogy hogy is van a Hapag avval a modernséggel, melynek nemcsak a hajógépek konstrukciójában, hanem a kajütök kényelmében és jó bútoraiban is

megvan a maga jogosultsága. Ballin úr nem felelt a levélre. Hanem egy pár hónap múlva kiadta a megbízást Bertsch, Niemeyer és Riemerschmid uraknak s azóta elkészült a Burckhard pompás berendezése. Így felel egy kapitalista úr. Vajjon mit gondol, kedves szerkesztő úr, ha minálunk teszem Lyka Károly nyílt levelet írna e tárgyban Lánczy Leó vagy Domony Móríc igazgató uraknak s megkérdeznék tőlük, hogy is áll a magyar iparművészet dolga az Adria vagy a Folyam- és Tengerhajózási gőzösein, ők is ilyen gavallérosan válaszolnának-e? És ha a Magyar Iparművészet, vagy a mögötte álló társulat írná nekik szorgalmasan a nyílt leveleket, nem jutnának-e a magyar állam szubvencióival búsán ellátott hajózási vállalatok ilyenmű kötelezettségeiknek tudatára? Tisztelettel Kozma Dénes építész.

A szerkesztőség válasza. Igaza van a levélírónak: az Adria és magyar társai nem válaszolnának. Sem a nyílt, sem a tit-

kos leveleinkre. A magyar iparművészet kifejezésnek mindkét szava olyan idegentül hangzik nekik, mint a botokudok nyelve. Ők ezalatt bizonyosan valami ködös etnográfiai fogalmat értenek, vagy fürdői emléktárgyakat, aminőket az ember a vasúti pályaudvaron vásárol. Ők tehát buzgón és szorgalmasan rendelik meg a hajóberendezéseiket az angol gyárhoz (persze csak békeidőben) vagy jobb esetben az óbudai hajómérnököktől, de a magyar iparművészetéről az a véleményük, hogy az csak csináljon hamutálcákat. Széchenynek anno 1847 jobb véleménye volt rólunk, mert ő már akkor merte a híres biedermeier magyar asztalosmestertől, Steindl-től rendelni az első magyar dunai hajónak belső berendezését. Mi e lap hasábjain nem egyszer szóvá tettük az újabb dunai és tengeri gőzösknek művészietlen berendezését, nemzetközi hotelizásra valló sivár „szalonjait” —, de mindeddig a pusztába hangzott a szavunk. Pedig magyar iparművészek s jó magyar iparosok munkájával még izléseken is megtakarítást érnének el az anyagok szolidabb, tehát tartósabb volta révén. S ha már a művészet nem, legalább a profit emlegetése indíthatná meg e vállalatok szívét.

IN MEMORIAM

PETRIK ALBERT. Először csak egy kósza hír tudatta a halálát az orosz frontról, most egyre több a fájdalmas valósínűsége annak, hogy e borzasztó háború kulturális veszteségei közé oda kell számítanunk az ő